

Tweede Kamer der Staten Generaal
Vaste Commissie voor Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit

Datum: 21 oktober 2021

Onderwerp: KDW's in relatie tot verplichtingen Europese Habitatrichtlijn

Op 14 oktober vond de technische briefing plaats over de policy brief "Uitweg uit de stikstofcrisis". Door de uitleg die tijdens deze bijeenkomst door het PBL aan het begrip Kritische Depositie Waarde (KDW) werd gegeven, in relatie tot de verplichtingen die voortvloeien uit de Europese Habitatrichtlijn, is mogelijk onduidelijkheid ontstaan over de rol van de KDW in natuurbeleid en de noodzaak van de vermindering van stikstofdepositie.

Het PBL stelde dat het niet noodzakelijk is om overal onder de KDW te komen, om verslechtering te voorkomen. Uiteraard zijn er meer maatregelen nodig: het is niet zo dat als de depositie onder de KDW ligt er geen risico is op verslechtering omdat er ook veelal sprake is van andere drukfactoren. Ook is het waar dat voor sommige gebieden in eerste instantie aan de hand van hydrologische maatregelen en uitbreiding van het natuurareaal een flinke stap kan worden gezet in natuurherstel. Maar daarbij moet wel helder zijn dat een substantiële vermindering van de stikstofdepositie desalniettemin essentieel is voor succesvol natuurbeleid.

Graag geven wij u in deze context de volgende overwegingen mee:

De kritische depositiewaarde wordt gedefinieerd als de hoeveelheid atmosferische stikstofdepositie die een ecosysteem over langere tijd verdragen kan zonder dat er significante schade optreedt aan de structuur of het functioneren van het systeem, volgens de huidige stand van kennis. De kritische depositiewaarden zijn wetenschappelijk vastgesteld en zullen eind 2021 internationaal herzien worden. De verwachting is dat er vooral bijstelling naar beneden zal plaatsvinden.

Het PBL schetste tijdens de technische briefing een theoretisch beeld van de KDW, maar ging daarin voorbij aan de ecologische situatie in Nederland, waarin de kwaliteit van veel voor stikstofgevoelige habitats slecht is als gevolg van langdurige overschrijding van de KDW en andere drukfactoren. Met de wetenschappelijke publicaties van kritische depositiewaarden staat vast dat veel habitattypen in Nederland ernstig worden overbelast. De schade is ernstiger naarmate de KDW in grotere mate en/of langduriger wordt overschreden: en dit is veelal het geval in Nederland. En **ook bij depositieniveaus onder de KDW, is het probleem van de ontstane verzuring van de bodem niet opgelost**. Wel kan nog verdergaande bodemverzuring tot stilstand worden gebracht door het bereiken van de KDW's.

Vooraanstaand ecooloog Bobbink [verwoordt](#) de ontstane overbelasting door stikstof en de gevolgen daarvan als volgt: *"Het is nu begin 2021, terwijl de laatste 15 jaar geen daling van de stikstofdepositie meer heeft plaatsgevonden. Dit betekent dat in de afgelopen 15 jaren de cumulatieve effecten van stikstof voor driekwart van het grote oppervlak van gevoelige habitats (dat is het oppervlak dat aan stikstofdepositie boven de KDW blootstaat) niet zijn gestopt en de achteruitgang van de voor stikstof gevoelige habitats is voortgegaan. Deze verslechtering van de Natura 2000-gebieden gebeurt sluipend, en dient op korte termijn gestopt te worden om het definitieve omvallen van habitattypen te voorkomen. [...] In de cascade van effecten die zich als gevolg van voortdurende veel te hoge stikstofdepositie voordoen, zitten we in de*

laatste fase, welke wordt gekenmerkt door ernstige bodemverzuring en biodiversiteitsverlies op grote schaal."

Met onderstaande uiteenzetting, aan de hand van het rapport '[Onderzoek naar een ecologisch noodzakelijke reductiedoelstelling van stikstof](#)', van Van den Burg et al, willen wij onderstrepen dat een substantiële vermindering van de stikstofdepositie essentieel is voor succesvol natuurbeleid. Zelfs als het stikstofbeleid zich in eerste instantie uitsluitend richt op de prioritaire habitattypen¹ (30% van het totaal areaal stikstofgevoelige habitats in Nederland), is volgens deze onderzoekers alsnog 50% emissiereductie in 2030 en 70% emissiereductie in 2035 noodzakelijk. En zelfs bij deze reductie zullen volgens hen waarschijnlijk nog aanzienlijke verdere biodiversiteitsverliezen (ergo verslechtering) plaatsvinden. De ecologen stellen dan ook dat *"het belangrijk is deze termijn te verkorten wanneer hiertoe mogelijkheden zijn."*

"De snelheid van de afname van de depositie zou op basis van de staat waarin de natuur verkeert zo snel mogelijk moeten zijn. In totaal 50% reductie (zoals beoogd in 2035 in het huidige wetsvoorstel) geeft nog altijd 40% overschrijding (in hectaren) van de KDW voor de geselecteerde prioritaire en zeer gevoelige habitats waar de ecologische problemen het grootst zijn. Om de biodiversiteit te beschermen is dit overschrijdingspercentage te hoog, ook omdat de betreffende habitats nu veelal in slechte staat verkeren en veel soorten strikt afhankelijk zijn van deze habitattypen."

Uit de 'zwarte lijst' die is opgesteld in het rapport '[Effecten van stikstofdepositie, nu en in 2030](#)' door Bobbink blijkt dat het voor een aantal habitattypen nu of nooit is. Hiertoe is de verlaging van de stikstofdepositie met beoogd regeringsbeleid te gering en te langzaam om dit risico voldoende in te perken. Ecologen pleiten er bovendien voor om uiteindelijk voor **alle natuur de depositie onder de betreffende KDW te brengen om natuurschade als gevolg van stikstof te voorkomen**. Zoals Remkes in zijn rapport '[Niet alles kan overal](#)' liet zien, is hiervoor een generieke emissiereductie van 90% op termijn noodzakelijk. Dit neemt niet weg dat een effectieve gebiedsgerichte aanpak, zoals is voorgesteld door Erisman en Strootman in hun rapport '[Naar een ontspannen Nederland](#)', hier, wat betreft de landbouw, een andere invulling aan zou kunnen geven. Echter ook in dat geval zal er generieke emissiereductie plaats moeten vinden en, gegeven de urgentie voor verschillende habitattypen, zullen er op zeer korte termijn drastische stappen moeten worden ondernomen om verdergaande verslechtering een halt toe te roepen.

De, naar ons idee, belangrijkste boodschap van het PBL rapport '[Naar een uitweg uit de stikstofcrisis](#)' is dat de doelen voor het percentage van het areaal waarop de stikstofdepositie onder de KDW ligt, zoals vastgelegd in de Wet natuurbescherming, geen garanties geeft dat de natuurkwaliteit in Nederland niet verslechtert. Ook waarschuwt het PBL dat een focus op de genoemde percentages ertoe kan leiden dat beschikbare middelen niet effectief worden ingezet en dat investeringen in emissie-reducerende technieken kunnen leiden tot een kostbare lock-in. Het advies van PBL is dan ook om bij het formuleren van stikstofmaatregelen **op korte termijn prioriteit te geven aan de meest kwetsbare gebieden** en daar in te zetten op een forse reductie van de stikstofdepositie. Dat is, qua prioritering, in lijn met de adviezen die zijn gepresenteerd in de rapporten 'Effecten van stikstofdepositie, nu en in 2030' en 'Onderzoek naar een ecologisch noodzakelijke reductiedoelstelling van stikstof', van Van den Burg et al.

---

¹ Dit betreft vooral droge habitattypen of natte habitattypen die door regenwater worden gevoed. Voor deze habitattypen geldt dat afname van de depositie cruciaal is voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding. In totaal beslaan deze habitattypen ongeveer 30% van het totaal areaal stikstofgevoelige habitats in Nederland.